

Kayumangging Kaligatan

29. ROSIE LORENZANA

HINDI siya mestisa. Iyan ang isa sa unang bagay na kanyang tiniyak sa akin. Kaiba sa karamihan ng aking mga kina-panayam, si Rosie Lorenzana ay isang taal na pilipina. Ang url ng ganda niya'y agad nagpapatunay nito sa sinumang magmamasid. Ang kulay ng kanyang balat, ang hugis ng kanyang mga mata at ilong, ang kanyang mga labi, ang itim ng kanyang buhok at pati na ng kanyang taas at pangangatawan—lahat-lahat, ay bumubuo ng isang kagandahang kung tawagin noong araw ay "kayumangging kaligatan."

Tatlong panig ng Kapuluan na may iba-ibang wikain ang bumuo ng kanyang pagkatao: ang kanyang ama'y buhat sa Kailokohan at inianak sa Tagudin, Ilokos Sur; ang ina niya'y isang taga Maynila; at siya naman, si Rosie, ay ipinanganak sa Dabaw.

Ang araw ng kanyang kapanganakan ay ika-28 ng Agosto, 1928, kaya't masasabing si Rosie Lorenzana ay kasalukuyan pa lamang "namumukadkad"; kung baga sa bulaklak ay nakatikom pa ang karamihan sa kanyang mga talulot. Pangalawa siya sa bunso ng anim na magkakapatid. Karamihan sa kanyang mga kapatid ay may asawa na't mga anak. Kay dami raw niyang mga pamangkin! Kay saya-saya nilang mag-aanak kung nagkakatipuntipon! Nguni't ito'y paminsan-minsan lamang maganap, sapagka't ang iba sa kanila'y nangasada-baw pa rin hangga ngayon, samantalang ang iba naman ay dito sa Maynila nagsisipanirahan. Gayon pa man, tulad ng karamihan sa ating mga pilipino ay hindi lubusang "nagkakalayo" ang lahat-lahat sa kanilang pamilya. Kahit na ang karamihan sa kanila'y may mga sarili nang tahanan at nangasa-ibayong dagat ng

Mábabakás sa kaaya-ayang mukha ni Rosie Lorenzana ang isáng mahinahong kalooban.

Kapuluan, magkakalapit pa rin ang kanilang mga damdamin; nag-aalalahanan silang lagi!

Kahit batang-bata pa'y napagdaanan na ni Rosie ang mga kaka-kilabot at kalunus-lunos na karanasang bunga ng digmaan: patayan, nakawan, sunugan, pahirap at iba pa. Sa siyudad ng Dabaw sila inabot ng unang siklab ng digma sa dakong ito ng Pasipiko. Bukod sa kanilang tahanan sa lunsod, ang mga magulang ni Rosie ay may iba pang mga bahay sa malalayong nayon sa Dabaw. Nang magsimula ang pagsalakay ng mga *aeroplanong* Hapon ay minarapat ng kanyang ama na lumikas sa isa nilang *hacienda* sa Tugbok.

Sila raw ay pinapalad; pagkaalis na pagkaalis nila sa siyudad ay pinatakan ang panig na kina-

titirikan ng kanilang bahay ng isang bombang Hapon. Kabilang sa mga nawasak at nasunog ang tahanan nilang nilisan!

At ang anghel na sumusubaybay sa kanila ay waring nagsumidhi sa pag-iiwas na sila'y mangapahamak. Pagkatapos ng dalawang buwan lamang sa Tugbok ay naisipan na naman ng kanyang ama na sila'y lumipat sa isa pa nilang tahanan sa kabilang nayon na nasa lalong liblib na pook na malapit sa kabundukan. Hindi pa raw nalalaunang makarating sila doon ay nabalitaan na nilang binomba na rin ang pook na kanilang pinanggalingan!

Sa loob ng panahon ng pananakop ay nagtiis sila ng hirap, gutom at di-maisiwalat na pangamba. Kabilang sila sa mga nahanan sa kabundukan, sa pagna-

nais na mapalayo hangga't ma-aari sa malulupit na Hapon. upang maiwasan ang mga pahirap na tinatamo ng ibang mamayang nangasa-kabayanan.

Buwan ng Mayo, 1945, nang makuha ng mga kawal na amerikano ang panig ng Dabaw na kinaroroonan nila. Nguni't bago ito naganap ay marami munang mga nakapangingilabot na pangyayari ang nasaksihan ni Rosie. Ayon sa kanya, lagi silang naliligtas ng "ga-buhok lamang", sa mga bagay na tulad ng pagsaksak ng bayoneta, panggagahasa, paninilab, pagpapahirap, na siyang naging kapalaran ng ilan nilang mga kasamahan na hindi nakaligtas sa mga kuko ng kaaway, nang mahigpitan na ang labanan at nang nakikita na ng mga ka-
(Nasa pah. 45 ang karugtong)

HIN" ay madalás ikalat sa pamamagitan ng radyo, kaya ngayon pa'y ináasahan nang ipagtagumpáy. ng Pedro Vera, Jr., Productions ang pelikulang iyan.

Muling pagigitna sa larangan si Carlos Vander Tolosa. Ang direktor na ito na namatnugot na sa maraming pelikulang nagtagumpáy, ay matagál-tagál ding hindi nárinig. Nguni't ngayon ay sinásabi niyang kagigiliwan ng lahat ang pelikulang "SIETE DOLORES" na kanyang pamámahalaán.

Ang "SIETE DOLORES" ay pag-aari ng Nolasco Bros. Kung sino ang magsisigánap diyán, ay siyang hindi pa málaman.—#

HALIK SA....

(Karugtong ng nasa pah. 43)

na agád sa oras na iyon sa kamáy ng isáng taong alam niyang may tiyák nang kapasiyahan sa pagtataguyod ng paninindigang tagláy sa kaibuturan ng isáng mataos na kalooban.

—Hindi namán sa ayaw tumulong, Renato!—náipakli niyang ang tinig ay may kaunting pangginginig.—Ang hinihintáy ko sa sa iyo ay turuan mo ako ng máikakatwirang kapani-niwala sakaling ako'y siyasatin!

—Ang susi lamang ng malaking pinto ang kailangan ko. Ako na ang bahalang bumasag sa mga dinding na salamin upáng makapasok sa kinalalagyan ng mga armas at siyá nang sasalikwát sa talasok na bakal ng estanteryang kinalalagyan ng mga rebolber.

Tila nasiyahán si Toribio sa paliwanag ni Renato kayá't yamang dalawá namán ang susi ng pintuang malaki ay ipinagkalóob niya ang isá.

—Mga rebolber lamang ang nároroon. Ang aking pang-ibon ay nárito. Kung kailangan mo'y bábalutin ko sa sako at nang iyo nang madalá.

—Salamat, Ibyong. Kung magtagumpáy kami ay hindi mo panghihinayangan ang malasakit na idinamay mo sa amin!—ang wika na ni Renatong sumayá ang mukha.

Pinagtanggál-tanggál ni Toribio ang baril na pang-ibon at saka binalot sa sako at tinalian ng mga leteng. Hindi lamang iyon at susi ang ipinabaon niya sa kaibigan, kundi ipinagpilitan din namáng isinilid sa bulsá ng binata ang limándaang pisong nábanggit na sa kanilang pag-uusap.

Palingus-lingos na lumabás at lumayo si Renato sa pook na iyon. Kung alin ang madilim at madaalang na daanan ng mga tao ay yaon ang lansangan niyang tiná-talunton.

Alám niya ang ilang na pook na kinalalagyan ng kanilang

KAYUMANGGING...

(Karugtong ng nasa pah. 10)

wal na Hapon ang kanilang kawalang-pag-asa. Talaga raw silang mapalad na mag-aanak. Sa awa ng Diyos, lahat sila'y nangkalgitas. Ito ay isa sa mga bagay na lagi niyang ipinagpapasalamat sa Lumalang. Iyan... at ang kanyang kapalaran sa pag-aartista.

Ukol sa huli:

Lumuwas sa Maynila si Rosie na kasama ng isang kapatid na matanda noong Enero, 1946. Iyon ang una niyang pagkakarapito sa loob ng buong kapanahunan ng digmaan. Nguni't iyon ay isang "dalaw" lamang; nagbalik din siya sa Dabaw pagkatapos. Sa nayon ng Toril na sila nanirahan at doon na nagpagawa ng bagong tahanan ang kanyang ama, hindi na sa dati nilang pook sa kapital. Pagkatapos ng dalawang buwan ay muli na naman siyang nagkaroon ng pagkakataong makaluwas sa Maynila.

Sa pagluwas na ito noong Marso ng nakaraang taon ay naipag-sama siyang minsan ng isang kaibigan sa studio ng Sampaguita Pictures. Kapuwa sila humiling ng screen test o pagsubok.

Pagkaraan ng ilang araw, bago pa malaman ni Rosie ang kinalabasan ng test, ay may nagpasa naman sa kanyang isang kaibigan sa tanggapan ng Hukom Jose O. Vera, pangulo ng Sampaguita. Pagkakita raw ng naturang ginoo kay Rosie, ay naakit ito at nagwika: "Wala ka bang hangaring mag-artista sa sine?"

Si Rosie ay napangiti at ipinagtapat niyang talaga ngang siya'y may hilig sa pagganap; katunayan, nakakuha na siya ng screen test.

—Screen test?—ang ulit daw ng Hukom Vera.—Saan ka kumuha ng screen test?

Lalong napangiti si Rosie. Maramhan at waring nahihiya siyang

"clubhouse." Kaya kahit siya nagliliklik sa pamimili ng mga lansangan hindi mapanganib ay alam niyang siya'y makasáapit din sa pook na kanyang sadya.

Nguni't nang malapit na siya sa kanyang pook ná pakay ay ná-tanaw niya sa tulong ng isáng malamlám na ilawán ang isáng kawal na hapon.

Tumigil si Renato. Umupong dahan-dahan at nagkubli sa malagong damong lampás-tuhod na naggugubat sa gilid ng daán. Gumapang siyang buong pag-iingat upáng makalapit sa kinalalagyan ng náikita niyang palakad-lakad at pabalik-balik na nilikháng may pasáng riple at nakasambalilo ng bakal, na ang bayoneta ay kumikislap sa tuwing tátamaan ng isáng lámparang nakasabit sa bakod sa panulukan ng daán.

(Itútuloy)

tumugon: "Sa Sampaguita Pictures, po!"

Nakahinga ang ginoo (marahil ay kinutuban siyang sa ibang samahan nakapuntang una si Rosie!), at nalulugod na nagwika ng:

—Mabuti! Hindi ko alam ang bagay na iyan nguni't ngayon din, pakikialaman ko kung ano ang kinalabasan ng test!

Natuwa si Rosie pagkarinig nito sapagka't siya ma'y sabik na sabik nang mabatid kung siya nga ay "naka-pasa" o hindi.

Sa madaling sabi, ang screen test daw ay isang tagumpay—at sa sumunod na iglap halos ay inalok na siya ng isang kontrata! At ang una niyang pelikulang nilabaan ay isa sa itinuturing na "bigatin", o yaong nagtatampok ng mga artistang kinikilalang "numero uno": "Si, Si, Senyorito!" nilabasan nina Carmen Rosales at Oscar Moreno.

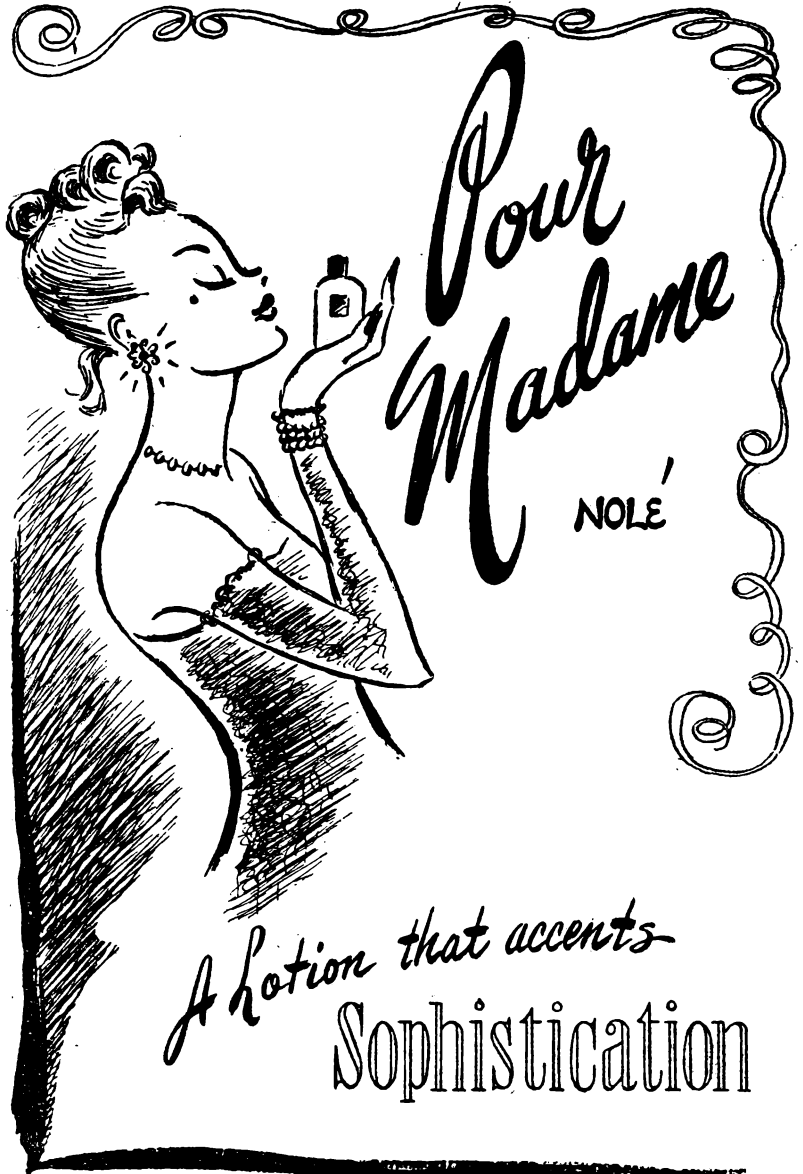
Gayon na lamang ang tuwa ni Rosie. Unang-una, si Carmen Rosales ang higit niyang hihahangaan sa mga artistang pilipino. Malaon na niyang itinuturing na "diyosa" si Mameng at sa kanyang

sarili'y lihim niyang pinipintuho ang bantog na artistang ito. At ngayon ay makakasama niya sa paglabas!

Ikalawa, ang tungkuling iniatas sa kanya ay "hindi masama", lalo pa kung aalagataing siya'y isang baguhan. Nakasama kapagkaraka ang kanyang pangalan sa billing, o sa talaan ng mga pangalan ng mga artistang gumaganap. At kasama siya sa maraming tagpo ng pelikula, na karamihan pa'y mga close-up: yaong uri ng "kuha" na pinipita ng karamihan sa mga artista dahil sa malapit na malapit at "buhay na buhay" ang bawa't larawan!

At ngayon ay lalo pa siyang masayang-masaya. Sapagka't kabilang siya sa mga napiling lumabas sa pelikulang hango sa nobelang dugtungan ng ILANG-ILANG: ang "Kamay ng Diyos". At mahalaga rin ang tungkuling ibinigay sa kanya, walang iba kundi si Elena, kaibigan ni Marta! Mulí niyang makakasama si Carmen Rosales!

—Siya ang hinahangaan ko sa lahat ng artistang babae sa Pilipinas—ang pagtatapat ni Rosie

SARUNG BANGGI...

(Karugtong ng nasa pah. 9)

Lihim na nátatawá sa kanyáng sarili si Rosa, wala pa siyáng ná-kakasamang kasindungo ng lalaking ito kayá't binuo sa kanyáng sariling gawin ang makakaya upáng baguhin si Nanding.

Pagpasok na ng sasakyán sa estudyó ay lalong sumasál ang kabá ng dibdib ni Nanding at nang siyá'y pinalálagyán na ng **make-up** ay tila ba nahihirinan siyáng kung paano at nanlálamig siyáng gayon na lamang.

—Mr. Flores,—ang tawag ng mensaherong si Ben—ipinatátawag po kayo sa loob, hinihintáy po kayo ni direktor Fernandez.

At umalis na ang mensahero. Hindi málaman ni Nanding kung saán siyá susuot. Tinalun-ton niyá ang mahabang pasilyo buhat sa silid na bihisán at hustung-hustong dumárating siyá sa dulo ay nákita niyá ang isáng babaing nátsod sa hindi nákitang nakausling bato. Nagdudumali si Nanding na lumapit at tinulungan ang babaing nápalupasay sa lupa.

—Cut!—ang sigáw ng kung sino.—Ano ba ang ginágawa mo diyán?

Takáng-taká si Nanding. Tumulong na nga namán siyá'y násigawán pa.

Nádapa po ang ale, tinulungan ko lamang—ang pagmamatuwid niyá.

—Tinulungan?

Galit na galit ang direktor pagká't kung makaláng ulit na yaon na hindi makuha ng artista ang tila totohanang pagkádapa at ngayong mahusay na ay may bigla namáng sumipot at tinulungan ang babae.

—Hindi mo ba nálalalang kami'y kumukuha ng pelikula? Hindi ikáw ang dapat tumulong diyán kundi ang bidang lalaki.

Nagtáwanan ang lahat ng mga nanonood!

Hiyáng-hiya si Fernando; hindi niyá málaman kung ano ang kanyáng gágawin. Noon namá'y sa-lálabás si Rosa at nákita si Nanding.

—Nanding, ano ang ginágawa mo diyán? Sa loob kitá hinihintáy—ang waláng kamalay-malay na wika ni Rosa.

—Hindi ko náalaman ang daán —náisagot ni Fernando.

ukol kay Mameng.—Sa ganang akin ay wala pang maaaring pumantay sa kanya, kung ang pag-uusapan din lamang ay ang kahusayan sa pagganap!

Kung ang isang taga-hanga ay maaari lamang makasunod sa kinaroroonan ng kanyang hinahangaan, tiyak na balang araw, si Rosie Lorenzana man ay mapapatanyag ding gaya ni Carmen Rosales. Magpatuloy lamang sa pagpatnubay ang mabuting ang-hel na nagligtas sa kanya sa maraming kapahamakan, ay hindi ito malayong mangyari. #

—Sino ba iyán?—ang tanong ng direktor kay Rosa.

—Si Fernando Flores, siyá ang mákakatambál ko sa pelikulang "Sarung Banggi."

Niyaya na ni Rosa ang kanyáng bagong tuklás at magkahawak pa ang kamáy nang umalis upáng pumasok sa loob ng estudyó.

—Masama na namán ang tayo ni Alfonso!—ang wika ng isáng crew o manggagawa sa estudyó.

—Tayna kayo—anáng isáng bit player o gumáganáp ng ma-iikling tungkulin,—panoorin natin ang shooting ng bagong artista.

—Tayna!

Sama-sama siláng nagtungo sa loob ng estudyó upáng panoorin ang bagong artista.

Inabutan niláng nakalikmóng magkapiling sa isáng magandáng sopá si Rosa at si Fernando Flores. Nakaayos na ang mga ilaw, nakatapat na sa ulunán ng dalawang kukunan ang mike at ang hudyát na lamang ng direktor ang hinihintáy upáng simulán ang paggaláw ng kámara.

—Ready—ang sigáw ni direktor Fernandez,—motor!—dugtong pa na ang ibig sabih'y pakilusín na ang kámara.

Naging tahimik na tahimik ang lahat nang maringin nilá ang bahagyang usong ng umiikot na ká-

LAGALAG NA...

(Karugtong ng nasa pah. 5)

pikit ang babae.

—Rustica del Pan! —puno ng pagtataka ang kanilang mga pangungusap.

mara. Kumilos ang **clapper boy** o tagakuha ng bilang ng tagpong kinukunan.

—Nagsisinungaling ka! — ang buong kabihasangang wika ni Rosa kay Nanding sa kaniláng pagsasanay,—mayroon kang ibáng inibig.

Sumagot si Nanding subali't... waláng tinig na narinig buhat sa kanyáng mga labi, inulit niyá'y ganoon din at dalá ng kabaguhá'y tumingin pa sa lente ng kámara at saka hinagud-hagod ang pinanunuyuang lalamunan.

—Cut!—ang sigáw ni direktor Fernandez.

Nagtáwanan ang lahat ng mga nanonood.

—Ano ba iyán—anáng isáng bit player.—Galing sa bundok?

Nagtáwanang lalo ang mga nakarinig; lalo namáng inalihan ng kahihiyán si Nanding at tagain man yata nang mga sandaling yao'y waláng dugong lálabás dahil sa labis na pagka-takot!

(Itútulóy)

Si aling Rosa, na nang mga sandaling yao'y si Roberto ang kinakalaro, ay madaling nakapansin sa gayong batian ng dalawa.

—At bakit, dati na ba kayong magkakilala? —ang kanyang tanong sa dalawa.

—Aling Rosa, hindi ko po aka-laing anak pala niyo si Cecilio.

—Iyan ang anak kong mawala't lumitaw. Kung minsá'y aalis na lamang at kung minsan naman ay darating na walang kaabog-abog. Akalain ko bang ngayong pang "todos los santos" makaisip umuwi, pagkatapos ng kung ilang taong paglalagalag?

—Inay —ang sambot ni Cecilio, —ipinagkaloob din sa akin ng la-ngit na masumpungan ko ang pinakaibig ko at pinakamamahal. Nakagawa ako sa kanya ng isang masakit na biro, nguni't ang magandang pagkakataong ito ang magpapatunay na siyá'y hindi ko hinangad na biruin kundi gantimpalaan at paligayahin.

—Ano ang kahulugan ng iyong mga sinasabi? —ang patakang tanong ni aling Rosa.

—Si Rustica po ang babaing aking kasintahan, at sadyang kami'y haharap sa dambana, nguni't dahil sa aking biglang pagkaka-layo, sapagka't ako'y walang karingat-dingat na ipinadala sa Mindanaw ng aking mabait na tagapamahala upang siyang mangasiwa sa isang sangay ng aming bahay-kalakal doon ay hindi na kami nagkabalitaan.

—Nguni't paano mangyayari ang iyong sinabing iyan? —ang patanong ni aling Rosa. —Nalalaman ng buong nayon na si Rustica ay matagal nang nabalo, at sa katunayan ay narito si Roberto na kanyang anak. Ang ibig mo bang sabihin ay bala na siya nang kayo'y magkagustuhan?

Hindi agad nakapagsalita si Cecilio. Pinukol niya ng tingin ang batang nasa kandugan ni aling Rosa at pagkatapos ay tinitigan ang nahahapis na mukha ni Rustica.

—Paano ngang mangyayari ang iyong mga ipinahayag? —ang patuloy ni aling Rosa nang hindi kumikibo si Cecilio. —Ang puntod na itong ginayakan na niya non pang nakaraang araw ng mga patay at mula noon ay halos dinadalaw niyá linggu-linggo, at sa mga oras na ito'y hayan at ayus na ayos, ay siyang kinahihimbangan ng kanyang unang kasintahan? Basahin mo, Cecilio, kung ano ang nakatitik sa kurus na iyang kinasasabitan ng bulaklak.

Pagkaraan ng ilang sandali ng pag-aatubili ay binasa nga ng binata ang doon ay nakatitik, at ganito ang kanyang natunghayan: "Lagalag Na Kasintahan." Pagkatapos mabasa ni Cecilio ang mga tiktik na yaon ay nakangiti siyang humarap kay Rustica at ang tanong.

(Nasa pahina 48 ang karugtong)

POMPEIA
Your Favorite
LOTION

L.T. PIVER PARIS

SOLD AT ALL LEADING DRUG STORES & BAZARS

Distributor
OCEANIC COMMERCIAL, INC.
(LEVY & BLUM)